

Advies m.b.t. het ontwerp van ontwikkelingsdoelen voor het buitengewoon basisonderwijs type 2

I Algemeen deel

1 Situering

Op 28 april 1997 vroeg dhr. L. Van den Bossche, Vlaams minister van onderwijs, aan de Vlaamse Onderwijsraad advies over het ontwerp van ontwikkelingsdoelen voor het buitengewoon basisonderwijs type 2. De tekst die voor advies werd voorgelegd omvat drie delen. In het eerste gedeelte wordt een visie ontwikkeld over het concept ontwikkelingsdoelen in het buitengewoon onderwijs, met aandacht voor de band met de controle door de inspectie. Daarnaast wordt ingegaan op de basisprincipes bij het formuleren van ontwikkelingsdoelen voor het buitengewoon onderwijs.

In het tweede onderdeel worden de uitgangspunten voor het buitengewoon basisonderwijs type 2 uiteengezet.

Het derde deel bevat het voorstel van ontwikkelingsdoelen voor het buitengewoon basisonderwijs type 2.

De afdeling heeft zich beperkt tot het tweede en derde onderdeel van de tekst die voor advies werd voorgelegd. Wat het eerste onderdeel betreft, verwijst de afdeling naar het advies m.b.t. het concept ontwikkelingsdoelen in het buitengewoon onderwijs, dat de afdelingen buitengewoon basis- en secundair onderwijs gezamenlijk hebben uitgebracht tijdens hun vergadering van 22 januari j.l.¹

De voorbereiding van onderhavig advies werd toevertrouwd aan een werkgroep.

Het advies werd door de Afdeling buitengewoon basisonderwijs aangenomen in zijn vergadering van 11 juni j.l. in aanwezigheid van 12 stemgerechtigde leden. 2 leden onthielden zich.

2 Werkwijze

2.1 Behandeling van de tekst

De afdeling heeft ervoor geopteerd het voorstel van ontwikkelingsdoelen dat voor advies werd voorgelegd te amenderen. Deze werkwijze laat de Vlaamse regering toe de door de decreetgever opgelegde procedure te volgen en de ontwikkelingsdoelen eensluidend met het advies van de Vlaamse Onderwijsraad voor bekrachtiging aan het Vlaams Parlement over te maken.

¹ Afdelingen buitengewoon basis- en secundair onderwijs, advies met betrekking tot het concept ontwikkelingsdoelen in het buitengewoon onderwijs, 22 januari 1998 (BBO-BUSO/BSA-JGY-VHU/ADV/001).

2.2 Criteria

Bij de beoordeling van het ontwerp van ontwikkelingsdoelen heeft de afdeling zich laten leiden door de criteria die de afdelingen buitengewoon basis- en secundair onderwijs gezamenlijk hebben uitgewerkt voor de beoordeling van de ontwikkelingsdoelen in het buitengewoon onderwijs. Deze criteria zijn gebaseerd op de uitgangspunten die de afdelingen gezamenlijk hebben geformuleerd in hun advies over het concept ontwikkelingsdoelen in het buitengewoon onderwijs.

In het algemeen kan een onderscheid gemaakt worden tussen criteria die verwijzen naar het geheel van de ontwikkelingsdoelen enerzijds en criteria die veeleer van toepassing zijn op de beoordeling van de afzonderlijke ontwikkelingsdoelen anderzijds.

2.2.1 Criteria m.b.t. het geheel

Inhoudelijke criteria

Bij de beoordeling van het pakket ontwikkelingsdoelen heeft de afdeling rekening gehouden met de mate waarin de ontwikkelingsdoelen gericht zijn op de **totale persoonlijkheidsontwikkeling** van het kind. In welke mate komen verschillende ontwikkelingscomponenten aan bod en bestaat er een evenwicht tussen de aandacht voor kennis en basisvaardigheden enerzijds en voor direct bruikbare vaardigheden anderzijds?

Tevens heeft de afdeling rekening gehouden met het **maatschappijgerichte** karakter van de ontwikkelingsdoelen: in welke mate zijn de ontwikkelingsdoelen gericht op de integratie van de kinderen in de maatschappij? Hier kan bijvoorbeeld verwezen worden naar ontwikkelingsdoelen die gericht zijn op de ontwikkeling van functionele onafhankelijkheid in het verkeer (leergebied wereldoriëntatie), maar evenzeer naar ontwikkelingsdoelen die betrekking hebben op de sociale participatie van de kinderen (leergebied sociaal-emotionele ontwikkeling).

Ten slotte heeft de afdeling ook de **verticale samenhang** bekeken, of de mate waarin de ontwikkelingsdoelen geleidelijk en consecutief zijn opgebouwd. In enkele gevallen heeft de toepassing van dit criterium geleid tot de toevoeging van een ontwikkelingsdoel (bv. leergebied wiskunde, OD 6).

Vormelijke criteria

Voor de **ordening** van de ontwikkelingsdoelen voor het buitengewoon basisonderwijs type 2, hanteert het voorstel van ontwikkelingsdoelen een specifiek ordeningskader. Op dit punt wijkt het advies van de afdeling fundamenteel af van het oorspronkelijke voorstel.

In hun advies over het concept ontwikkelingsdoelen in het buitengewoon onderwijs pleiten de afdelingen ervoor dat de ontwikkelingsdoelen in het buitengewoon onderwijs worden geordend in een kader dat gelijkvormig is aan dat van het gewoon onderwijs. Dit pleidooi werd ingegeven door drie overwegingen. In de eerste plaats zijn de fundamentele doelstellingen voor beide onderwijssystemen, ongeacht het type of de opleidingsvorm, in wezen identiek. Voorts impliceert het geloof in de mogelijkheden van elke leerling dat mogelijke wegen niet a priori worden afgesloten. Ten slotte is er de toenadering en groeiende samenwerking tussen het buitengewoon en het gewoon onderwijs.

De toepassing van dit principe doet volgens de afdeling geen afbreuk aan de eigenheid van het type 2-onderwijs. Gelijkvormigheid impliceert overigens niet dat het om een identiek

ordeningskader moet gaan. In die zin is de afdeling op een aantal punten bewust afgeweken van het ordeningskader voor het gewoon basisonderwijs.

De afdeling verwijst als voorbeeld naar de introductie van het leergebied 'communicatie en taal', terwijl in het gewoon basisonderwijs sprake is van het leergebied Nederlands. Hij is immers van oordeel dat de bredere omschrijving 'communicatie en taal' beter aangeeft dat het leergebied ook betrekking heeft op de ontwikkeling van communicatievaardigheden bij niet-talige kinderen.

De afdeling wijst erop dat de grondige wijziging van het ordeningskader impliceert dat de inleidende teksten bij de verschillende leergebieden, met het oog op een eventuele publicatie ervan in een brochure, overeenkomstig worden aangepast. Deze inleidende teksten zijn belangrijk omdat ze de gebruikers in staat stellen de ontwikkelingsdoelen in een juiste context te plaatsen.

2.2.2 Criteria m.b.t. de ontwikkelingsdoelen

Inhoudelijke criteria

Bij de beoordeling van de ontwikkelingsdoelen heeft de afdeling bijzondere aandacht besteed aan de mate waarin de ontwikkelingsdoelen aansluiten bij de leefwereld van het kind (**levensnabijheid**).

Vanuit het haalbaarheids criterium heeft de afdeling, rekening houdend met de eigenheid van het type 2-onderwijs een aantal ontwikkelingsdoelen geschraapt of geherformuleerd².

Tevens moeten de ontwikkelingsdoelen van die aard zijn dat ze het kind en zijn pedagogische omgeving uitnodigen om zich te engageren in het leerproces (**betrokkenheid**). In deze context heeft de afdeling, in samenhang met het criterium 'abstract versus concreet' (cfr. infra), een aantal ontwikkelingsdoelen uit het oorspronkelijke voorstel gegroepeerd en op een abstracter niveau geherformuleerd. De afdeling is van oordeel dat een aantal van de oorspronkelijke ontwikkelingsdoelen op een dermate concreet niveau zijn geformuleerd dat ze afbreuk doen aan de professionaliteit van en ruimte voor het schoolteam³. In de meeste gevallen heeft de afdeling de ontwikkelingsdoelen die aldus uit de lijst werden gelicht verplaatst naar de voorbeelden.

Voorts moeten de ontwikkelingsdoelen toelaten verbanden te leggen tussen de verschillende leergebieden, maar moeten overlappingsen zoveel mogelijk worden vermeden. Vanuit het criterium van de **horizontale samenhang** werden een aantal ontwikkelingsdoelen geclusterd en werden andere geschraapt⁴.

2 voorbeeld 1: 'de leerling neemt verantwoordelijkheid op zich' werd geherformuleerd tot 'de leerling neemt verantwoordelijkheid voor bepaalde taken en afspraken'.

voorbeeld 2: 'de leerling streeft realistische tussen- en einddoelen na' werd geschraapt.

3 voorbeeld: oorspronkelijke ontwikkelingsdoelen:

- de leerling eet met de handen
- de leerling brengt de vork met een stukje brood naar de mond
- de leerling drinkt uit een tuitbeker en houdt deze vast
- de leerling eet zelfstandig met een lepel
- de leerling eet zelfstandig met een vork
- de leerling gebruikt een mes om (zacht vlees) te snijden
- de leerling drinkt uit een gewone beker of glas

herformulering: de leerling hanteert verschillende instrumenten bij het eten.

4 voorbeeld: 'de leerling kan een tijd alleen gelaten worden zonder dat hij gevaarlijke acties onderneemt' (muzische vorming) werd geschraapt aangezien in het leergebied WO (OD 8-14) meerdere ontwikkelingsdoelen het aspect veiligheid dekken.

Vormelijke criteria

Ten slotte is de afdeling ervan uitgegaan dat formulering van de ontwikkelingsdoelen het midden moet vinden tussen **abstractie en concreetheid**. Dit heeft geleid tot een herformulering van een aantal ontwikkelingsdoelen, al dan niet na samenvoeging.

2.3 voorbeelden bij de ontwikkelingsdoelen

De tekst die voor advies werd voorgelegd bevat naast de ontwikkelingsdoelen zelf ook voorbeelden bij de ontwikkelingsdoelen.

De afdeling onderschrijft het nut van de voorbeelden voor de ondersteuning van het schoolteam bij de implementatie van de ontwikkelingsdoelen. Hij benadrukt evenwel dat deze enkel illustratief kunnen bedoeld zijn en geen deel uitmaken van de set van ontwikkelingsdoelen als zodanig. Hij gaat ervan uit dat de voorbeelden zullen worden opgenomen in een brochure.

De afdeling heeft de voorbeelden niet systematisch bekeken. Wel werden een aantal ontwikkelingsdoelen die uit de lijst werden gelicht (cfr. supra), verwezen naar de voorbeelden. De afdeling gaat ervan uit dat de voorbeelden, bij de voorbereiding van de brochure, zullen worden herbekeken in functie van relevantie, haalbaarheid en uniformiteit.

De aangepaste lijst van voorbeelden wordt als bijlage toegevoegd, samen met de bedenkingen van de afdeling bij de uitgangspunten voor de ontwikkelingsdoelen buitengewoon basisonderwijs type 2, zoals deze werden geformuleerd in de tekst die voor advies werd voorgelegd.

2.4 Evaluatie

De afdeling pleit ervoor dat de ontwikkelingsdoelen om de zes jaar zouden worden geëvalueerd. Hij neemt zich voor dit op te volgen.

II Advies

Leergebied 'communicatie en taal'

1 Domein communicatieve vaardigheden

1.1 Basale communicatieve vaardigheden

Verwerven van handelingen, gedrag en vaardigheden voor communicatie

- 1 De leerling ervaart/herkent/reageert op vertrouwde personen.
- 2 De leerling ervaart/herkent/onderscheidt/reageert op alledaagse situaties.
- 3 De leerling ervaart/beheerst zijn ademhaling op een doeltreffende wijze.

- 4 De leerling ervaart/beheerst de motoriek van de spraakorganen op een doeltreffende wijze.
- 5 De leerling beheerst vaardigheden om alternatieve communicatiesystemen te gebruiken

1.2 Communicatieve vaardigheden ‘luisteren’

Communicatievormen

- 6 De leerling begrijpt één of meerdere communicatiesystemen

Communicatiecontexten

- 7 De leerling begrijpt communicatie in omgang met gekende personen in verschillende situaties: verzorging, eten, leren, ontspannen en leven.
- 8 De leerling begrijpt communicatie in omgang met gekende personen in een uitgebreide omgeving
- 9 De leerling begrijpt communicatie met niet gekende personen in een uitgebreide omgeving

1.3 Communicatieve vaardigheden ‘spreken’

Communicatievormen

- 10 De leerling communiceert via één of meerdere communicatiesystemen

Communicatiecontexten

- 11 De leerling communiceert met gekende personen in een verschillende situaties: verzorgen, eten, leren, ontspannen en leven.
- 12 De leerling communiceert met gekende personen in een uitgebreide omgeving
- 13 De leerling communiceert met niet gekende personen in een uitgebreide omgeving

2 Domein lezen

2.1 Functioneel lezen

2.1.1 Faciliterende leesvoorwaarden en -aspecten

Visueel-ruimtelijke leesvoorwaarden en -aspecten

- 14 De leerling onderscheidt verschillen visueel
- 15 De leerling analyseert visueel
- 16 De leerling onthoudt visuele informatie
- 17 De leerling ordent visueel van links naar rechts.

Auditief-temporele leesvoorwaarden en -aspecten

- 18 De leerling discrimineert auditief.
- 19 De leerling analyseert auditief.
- 20 De leerling synthetiseert auditief.
- 21 De leerling onthoudt auditieve informatie.

Leesbegrippen

- 22 De leerling begrijpt de ruimtelijke en temporele begrippen die voor het lezen nodig zijn

2.1.2 Functioneel lezen

Voorwerpen of voorstellingen die naar persoonlijke situatie verwijzen

- 23 De leerling gebruikt verwijzers.

Pictogrammen

- 24 De leerling identificeert de universele pictogrammen in een vertrouwde omgeving en reageert op adequate wijze.
- 25 De leerling identificeert de universele pictogrammen in openbare gebouwen en plaatsen en reageert op adequate wijze.

Geschreven persoonlijke gegevens

- 26 De leerling herkent en hanteert geschreven persoonlijke gegevens.

Eenvoudige verhalen (met het oog op de vrijetijdsbesteding)

- 27 De leerling volgt een verhaal op basis van prenten of tekeningen.
- 28 De leerling volgt een verhaal op basis van de voorgelezen tekst.
- 29 De leerling leest en begrijpt eenvoudige verhalen.

Geschreven informatie

- 30 De leerling identificeert de geschreven namen van familieleden en kennissen.
- 31 De leerling identificeert eenvoudige geschreven basiswerkwoorden die een actie aangeven.
- 32 De leerling reageert op adequate wijze op geschreven informatie die gevonden kan worden op veiligheidsaanduidingen / verpakkingen en etiketten / aanwijzingen en signaalwoorden.
- 33 De leerling reageert correct op eenvoudig geschreven opdrachten
- 34 De leerling hanteert informatie op gegevenslijsten, dienstregelingen en mededelingenborden.

Geschreven instructies uitvoeren

- 35 De leerling voert gevisualiseerde instructies uit.

3 Domein schrijven

3.1 Functioneel schrijven

3.1.1 Faciliterende schrijfvoorwaarden en -aspecten

Klein-motorische vaardigheden

- 36 De leerling bezit een adequate lichaamstonus en voldoende differentiatie in de beweging van de bovenste ledematen en de romp om tot een goede schrijfhouding te komen.
- 37 De leerling gebruikt schrijfmateriaal correct.
- 38 De leerling tekent lijnen en vormen na.
- 39 De leerling kopieert getallen, letters en woorden

Eenvoudige figuren en tekens

- 40 De leerling reproduceert eenvoudige figuren en tekens uit het hoofd.

3.1.2 Functioneel schrijven

Persoonlijke gegevens, noden en gedachten

- 41 De leerling schrijft persoonsgebonden gegevens neer.
- 42 De leerling schrijft eenvoudige boodschappen.
- 43 De leerling adresseert correct.

Hulpmiddelen

- 44 De leerling gebruikt hulpmiddelen om te communiceren via geschreven taal.

Leergebied 'leren leren'

1 Motivatie

Gevoel van bekwaamheid

- 1 De leerling toont voldoende zelfvertrouwen om te leren.

Zelfontplooiing

- 2 De leerling streeft zelf naar een optimale ontplooiing van zijn mogelijkheden.

Veranderbaarheid

- 3 De leerling stelt vorderingen bij zichzelf vast

Persoonlijke zingeving

- 4 De leerling is intrinsiek gemotiveerd, leergierig en leerbereid.
- 5 De leerling vraagt naar/begrijpt de zin van aangeboden taken.

Adequate werkhouding

- 6 De leerling toont concentratie.
- 7 De leerling stemt zijn werktempo af op de moeilijkheidsgraad en zijn vertrouwdheid met de taak.
- 8 De leerling heeft zin voor orde en netheid en werkt uit zichzelf nauwkeurig.

Doelgerichtheid

- 9 De leerling stuurt zijn gedrag naar een bepaald doel.

Omgaan met successen en mislukkingen

- 10 De leerling ervaart falen of slagen.
- 11 De leerling gaat adequaat om met successen en mislukkingen

Open staan voor uitdagingen

- 12 De leerling neemt initiatief bij nieuwe taken

2 Cognitie en metacognitie

2.1 Metacomponenten

Probleemanalyse

- 13 De leerling ervaart een probleem.
- 14 De leerling uit het probleem op een materiële, perceptuele of verbale wijze
- 15 De leerling analyseert het probleem.
- 16 De leerling beslist of hij een bepaald probleem al dan niet zal aanpakken.

Snelheidselectie en reflecterend vermogen

- 17 De leerling beheerst zijn impulsiviteit.
- 18 De leerling reflecteert vóór, tijdens en na het handelen.

Planmatig werk

- 19 De leerling ervaart planmatig werken.
- 20 De leerling stelt een plan op en kent de volgorde van de stappen.
- 21 De leerling evalueert en stuurt zijn planmatig werken bij.

Zelfinstructie

- 22 De leerling verwoordt voor zichzelf wat hij aan het doen is en wat hij zal doen via gebaren, voorstellingen en taal.
- 23 De leerling bewaakt zijn werkwijze tijdens de taakuitvoering.

Zelfregulatie

- 24 De leerling voltooit een begonnen taak met het nodige doorzettingsvermogen.
- 25 De leerling stuurt en controleert zijn denken en handelen

2.2 Performantiecomponenten

- 26 De leerling groepeerd om een probleem op te lossen.
- 27 De leerling serieert om een probleem op te lossen.
- 28 De leerling vergelijkt om een probleem op te lossen.
- 29 De leerling ervaart conservatie.
- 30 De leerling legt relaties in functionele situaties.
- 31 De leerling bouwt een geheel op grond van delen.
- 32 De leerling splitst een groter geheel op in delen, deelaspecten en/of tussenstappen.
- 33 De leerling lost een probleem op via imitatie.
- 34 De leerling gaat op eigen initiatief een oplossing zoeken door effectief te proberen en te leren uit ervaringen.
- 35 De leerling gebruikt een gekende oplossingsmethode in een vergelijkbare situatie.
- 36 De leerling komt vanuit concrete oplossingen tot een meer algemeen geldend oplossend gedrag.

- 37 De leerling vindt door gebruik te maken van een algemene regel oplossingen in een concrete situatie.
- 38 De leerling ervaart de zin van structuren en regels.
- 39 De leerling hanteert ordeningsprincipes om structuren aan te brengen.

2.3 Kennisverwervende componenten

Leercomponenten

- 40 De leerling is gericht op het juist begrijpen van woorden en ideeën.
- 41 De leerling is gericht op het juist gebruiken van woorden en ideeën.
- 42 De leerling vraagt uitleg bij wat hij niet begrijpt.
- 43 De leerling begrijpt relatiewoorden.

Geheugencomponenten

- 44 De leerling onthoudt en reproduceert op een adequate wijze informatie.

Transfercomponenten

- 45 De leerling draagt gekende informatie over van de ene situatie naar de andere.

Leergebied 'Motorische ontwikkeling, lichamelijke opvoeding en redzaamheid'

1 Domein motorische ontwikkeling

1.1 Basale stimulatie

1.1.1 *Somatische waarneming*

Aanraking

- 1 De leerling ervaart, verdraagt en reageert adequaat op aanraking.
- 2 De leerling ervaart zichzelf als een eenheid.

Bioritme

- 3 De leerling ervaart en reageert adequaat op het bioritme.

Contrast spanning en ontspanning

- 4 De leerling ervaart, verdraagt en reageert adequaat op spanning en ontspanning.

1.1.2 *Vibratorische waarneming*

- 5 De leerling ervaart, verdraagt en reageert adequaat op vibratorische waarneming.

1.1.3 *Vestibulaire waarneming*

- 6 De leerling ervaart, verdraagt en reageert adequaat op vestibulaire prikkels.

1.1.4 *Ademhalingswaarneming*

Ademritme

- 7 De leerling ervaart, verdraagt en reageert adequaat op beïnvloeding van het ademhalingsritme.
- 8 De leerling ontwikkelt toegankelijkheid voor communicatie via de ademhaling.

1.2 Lichaamsperceptie

Lichaamsbewustzijn

- 9 De leerling ervaart dat hij een lichaamscentrum heeft.
- 10 De leerling ervaart het lichaam als totaliteit.
- 11 De leerling toont dat hij de opbouw van zijn lichaam kent: is zich bewust van de verschillende delen.
- 12 De leerling ontwikkelt en beheerst (met/zonder hulp) een goede uitgangshouding.

Lichaamsgrenzen

- 13 De leerling beleeft en beseft de grenzen van het eigen lichaam.

Lichaamshelften

- 14 De leerling ervaart en onderscheidt beide lichaamshelften.

Links-rechts oriëntering

- 15 De leerling ervaart en kent de voorkeurslichaamszijde en ontwikkelt het gebruik ervan.
16 De leerling onderscheidt links en rechts bij zichzelf, bij anderen of bij een afbeelding door aan te duiden en/of te benoemen.

Verbale termen in verband met het eigen lichaam

- 17 De leerling is in staat lichaamsdelen bij zichzelf, bij de anderen of op een afbeelding aan te duiden, te herkennen en/of te benoemen.
18 De leerling toont bij zichzelf, bij de anderen of op een afbeelding het lichaamsdeel dat een bepaalde functie uitoefent.
19 De leerling benoemt de functie van de belangrijkste lichaamsdelen.
20 De leerling demonstreert de belangrijkste lichaamsfuncties.
21 De leerling geeft de positie van de verschillende lichaamsdelen t.o.v. elkaar weer.

Verbale termen in verband met houdingen en bewegingen

- 22 De leerling beeldt houdingen en/of bewegingen uit na verbale omschrijving.
23 De leerling benoemt de voornaamste houdingen.

1.3 Groot-motorische bewegingen en vaardigheden

Bevorderen van motorische ontwikkeling

- 24 De leerling beheerst primaire lichaamscontrole en bewegingen.

Algemene dynamische coördinatie

- 25 De leerling houdt zijn lichaam in evenwicht.
26 De leerling hanteert aangepast materiaal op verschillende wijzen (werpen, opvangen, trekken, duwen, tillen, dragen, opheffen, zwaaien, zwieren, erop slaan, wegschoppen).
27 De leerling beweegt zich voort (stappen, marcheren, wandelen, lopen, huppelen, hinkelen, klimmen, klauteren, glijden, schuiven).
28 De leerling springt in de hoogte en in de verte.
29 De leerling beweegt rug- en/of zijwaarts.

Dynamische coördinatie bij voortbewegen

- 30 De leerling gebruikt adequaat de nodige hulpmiddelen bij het dynamisch voortbewegen
31 De leerling voelt zich veilig en beweegt zich voort in het water
32 De leerling stapt trappen op en af.

1.4 Klein-motorische vaardigheden

Initiële manipulatieve vaardigheden

- 33 De leerling komt tot grijpen, vasthouden, optillen en loslaten van een voorwerp binnen handbereik.
- 34 De leerling draait zijn romp en maakt een voor- of achterwaartse circulaire armbeweging.
- 35 De leerling manipuleert voorwerpen met overschrijding van de verticale lichaamsas (middellijn van het lichaam).
- 36 De leerling ontwikkelt een samenwerking van beide handen.

Klein-motorische vaardigheden voor het bedienen van eenvoudige instrumenten en uitrustingen

- 37 De leerling werkt met sensopatisch materiaal
- 38 De leerling werkt met verschillende materialen.
- 39 De leerling bewerkt materiaal met instrumenten.
- 40 De leerling maakt constructies door gebruik te maken van verschillende materialen zoals papier, hout, stof, leder, koord, garen, stenen, schelpen, gras, rijst, bonen en macaroni.

2 Domein redzaamheid

2.1 Persoonlijke redzaamheid

Functionele onafhankelijkheid bij het naar toilet gaan

- 41 De leerling ontwikkelt zindelijk gedrag.
- 42 De leerling respecteert sociale regels bij het naar het toilet gaan.
- 43 De leerling verzorgt zichzelf bij het naar het toilet gaan.

Functionele onafhankelijkheid bij het eten en drinken en het bereiden van voedsel en drank

- 44 De leerling neemt zelfstandig voedsel op onder verschillende vormen.
- 45 De leerling hanteert verschillende instrumenten bij het eten.
- 46 De leerling respecteert sociale regels bij het samen eten.
- 47 De leerling bereidt courant voedsel en drank.

Functionele onafhankelijkheid bij aan- en uitkleden en de zorg voor kleding

- 48 De leerling is bereid mee te werken bij het aan- en uitkleden
- 49 De leerling trekt kledingstukken aan en uit..
- 50 De leerling herkent de eigen kledingstukken
- 51 De leerling draagt zorg voor kleding

Functionele onafhankelijkheid bij het zich wassen en verzorgen (hygiëne)

- 52 De leerling is bereid mee te werken bij het wassen en verzorgen.

- 53 De leerling verzorgt zich met behulp van instrumenten.
- 54 De meisjes verzorgen zichzelf tijdens de menstruatie en verschonen zelfstandig het maandverband.

2.2 Huishoudelijke redzaamheid

Functionele onafhankelijkheid bij het uitvoeren van huishoudelijke karweitjes.

- 55 De leerling voert huishoudelijke taken uit met of zonder gebruik te maken van huishoudtoestellen.
- 56 De leerling bedient geluids- en beeldapparatuur.

2.3 Maatschappelijke redzaamheid

Functionele onafhankelijkheid bij het boodschappen doen of het winkelen

- 57 De leerling onderscheidt verschillende waren en weet waar ze te koop zijn.
- 58 De leerling gaat onder begeleiding winkelen.
- 59 De leerling doet boodschappen.

Functionele onafhankelijkheid bij het telefoneren.

- 60 De leerling beantwoordt een telefoon.
- 61 De leerling maakt gebruik van de telefoon in een vertrouwde omgeving.
- 62 De leerling maakt gebruik van een telefoon in een niet-vertrouwde omgeving.

Leergebied 'muzische vorming'

Exploreren

- 1 De leerling exploreert (met alle zintuigen) allerlei voorwerpen en materialen in zijn omgeving.
- 2 De leerling verkent zijn bredere omgeving

Experimenteren

- 3 De leerling experimenteert (manipuleert, transformeert en combineert) en speelt met allerlei basisspeelgoed en spelletjes.
- 4 De leerling experimenteert met verschillende materialen en technieken om tot beeldend werk te komen.
- 5 De leerling experimenteert met klanken, stem en instrumenten, en test verschillende klankbronnen uit .
- 6 De leerling experimenteert met de verschillende bewegingsmogelijkheden van het eigen lichaam.
- 7 De leerling experimenteert met symbolische spelvormen.

Representeren via diverse expressievormen

- 8 De leerling komt tot imitatie.
- 9 De leerling uit zich op een beeldende manier.
- 10 De leerling vindt plezier en voldoening in verschillende expressiemogelijkheden.
- 11 De leerling zoekt een eigen oplossing voor problemen waarmee hij geconfronteerd wordt bij het spelen of muzisch handelen.

Samenwerken in spel of bij een muzische activiteit

- 12 De leerling speelt samen met anderen tijdens een muzische activiteit.

Spelen als bijdrage tot ontwikkeling

- 13 De leerling kiest voor functiespel (en dit kan door aanwending van de verschillende sensorische kanalen).
- 14 De leerling doet aan symbolisch spel waarbij de alsof-realiteit primeert. Binnen deze alsof-realiteit wordt de werkelijkheid herschape(n) en/of door fantasie bewerkt.
- 15 De leerling doet aan constructiespel dat gekenmerkt wordt door een vooropgezet plan, een voorafgaande benoeming van het product, de uitvoering van het plan en de herkenbaarheid van het eindproduct.
- 16 De leerling doet aan regelspel waarbij (spel)regels, wedijver en het beurtroelsysteem en in sommige gevallen het spelen in een partnersituatie centraal staan.

Waarderen van expressie van anderen en van andere culturen

- 17 De leerling geniet van en waardeert expressie van anderen en andere culturen.

Zelfstandig spelen

- 18 De leerling kiest een spel, spelmateriaal, of een muzische activiteit in functie van activiteit en omstandigheden.
- 19 De leerling speelt zelfstandig of is muzisch bezig in de buurt van volwassenen.

20 De leerling speelt of werkt gedurende een tijd alleen.

Streven naar een “eindproduct”

21 De leerling geeft aan wanneer datgene wat gemaakt werd “af” is.

22 De leerling gaat om met de waardering van anderen over de muzische activiteit.

Uitbouwen van een eenvoudige hobby

23 De leerling beleeft een zelf gekozen activiteit als hobby.

24 De leerling communiceert met anderen over zijn hobby.

Leergebied 'sociaal-emotionele ontwikkeling'

1 Emotiebeleving

Besef van behoeften, verlangens en gevoelens

- 1 De leerling ontdekt lust- en onlustgevoelens.
- 2 De leerling hanteert gedrag dat leidt tot behoeftebevrediging.
- 3 De leerling beseft grenzen vanuit zijn omgeving en vanuit zichzelf ten aanzien van zijn behoeftebevrediging.

Inzicht en beheersing van behoeften en verlangens

- 4 De leerling ervaart en herkent elementaire behoeften en verlangens.
- 5 De leerling gaat adequaat om met elementaire behoeften en verlangens.
- 6 De leerling maakt een eenvoudige keuze tussen behoeften/verlangens.
- 7 De leerling stelt bepaalde behoeften en verlangens uit of ziet ervan af.

Ontwikkelen en beheersen van emoties

- 8 De leerling ervaart en herkent bij zichzelf emoties en gevoelsuitdrukkingen.
- 9 De leerling gaat bij zichzelf adequaat om met emoties en gevoelsuitdrukkingen.
- 10 De leerling benoemt bepaalde emoties bij zichzelf.

Ontwikkelen van autonomie

- 11 De leerling is zich bewust van zijn eigenheid als individu.
- 12 De leerling ervaart de regelmatig voorkomende gevoelens van macht en onmacht en leert met deze gevoelens rekening te houden.

2 Sociale beleving

Passief contact met de wereld via één of meer kanalen (zie ook leergebied 'wereldoriëntatie - domein 'mens')

- 13 De leerling aanvaardt contact via één of meerdere kanalen (tactiele, auditieve, visuele, smaak- en reukwaarneming).

Actief contact met de wereld, via één of meer kanalen

- 14 De leerling legt of vraagt contact via één of meerdere kanalen

Gehechtheidsrelatie met een vertrouwde volwassene

- 15 De leerling ervaart het onderscheid tussen zijn persoon en de anderen (scheiding ik-niet ik).
- 16 De leerling herkent vertrouwde personen.
- 17 De leerling is bereid tot medewerking en samenwerking met zijn verzorger/begeleider.
- 18 De leerling aanvaardt verwijdering van vertrouwde personen.
- 19 De leerling vraagt om en hecht zich aan materialen, dieren en personen.

- 20 De leerling beseft en geniet van wederkerigheid met vertrouwde personen.
- 21 De leerling herkent gevoelens (uitdrukkingen) bij anderen.
- 22 De leerling benoemt gevoelens en emoties bij anderen.
- 23 De leerling reageert adequaat op gevoelens van anderen.

Voor zichzelf opkomen

- 24 De leerling durft communiceren met anderen.
- 25 De leerling geeft zijn mening op een aanvaardbare manier.
- 26 De leerling komt voor zichzelf op.
- 27 De leerling aanvaardt een compromis.

Interpersoonlijke relaties

- 28 De leerling komt los van vertrouwde personen en gaat een relatie aan met anderen.
- 29 De leerling houdt rekening met anderen.
- 30 De leerling aanvaardt en beantwoordt vriendschap.

Seksuele identiteit

- 31 De leerling ervaart en exploreert seksuele gevoelens.
- 32 De leerling gaat op een aanvaardbare manier om met seksuele gevoelens.

Gevolgen van eigen gedrag inzien en accepteren

- 33 De leerling neemt verantwoordelijkheid voor bepaalde taken en afspraken op zich.
- 34 De leerling aanvaardt kritiek.
- 35 De leerling is oprecht.

Leergebied 'wereldoriëntatie'

1 Domein mens en natuur

1.1 Gezondheidseducatie

Gezonde keuzes maken

- 1 De leerling aanvaardt dat anderen gezonde keuzes voor hem maken.
- 2 De leerling maakt zelf gezonde keuzes.

Omgaan met gezondheidsproblemen

- 3 De leerling aanvaardt dat medicatie wordt toegediend
- 4 De leerling neemt maatregelen om ongelukjes te voorkomen.
- 5 De leerling geeft te kennen dat hij zich ziek voelt.
- 6 De leerling behandelt kleine verwondingen adequaat.
- 7 De leerling gaat gepast om met medicatie

Gevaarsituaties herkennen

- 8 De leerling herkent gevaarlijke materialen en situaties en reageert adequaat.
- 9 De leerling gaat niet mee met onbekenden of vreemden.
- 10 De leerling herkent signalen die wijzen op mogelijk gevaar.

Veiligheid

- 11 De leerling speelt op een veilige wijze met materialen en instrumenten.
- 12 De leerling gaat veilig om met dieren.
- 13 De leerling begrijpt veiligheidsvoorschriften en reageert er adequaat op.
- 14 De leerling reageert op adequate wijze in noodsituaties

1.2 Mens

Geurwaarneming

- 15 De leerling staat open voor en reageert op geuren.
- 16 De leerling exploreert, herkent, vergelijkt en legt relaties m.b.t. geuren.
- 17 De leerling communiceert de beleving van geuren.

Smaakwaarneming

- 18 De leerling staat open voor en reageert op smaken.
- 19 De leerling exploreert, herkent, vergelijkt en legt relaties m.b.t. smaken.
- 20 De leerling communiceert de beleving van smaken

Tactiele waarneming

- 21 De leerling staat open voor en reageert op tactiele waarneming .
- 22 De leerling exploreert, herkent, vergelijkt en legt relaties m.b.t. tactiele stimuli.
- 23 De leerling communiceert de beleving van tactiele stimuli.

Auditieve waarneming

- 24 De leerling staat open voor en reageert op auditieve waarneming .
- 25 De leerling exploreert, herkent, vergelijkt en legt relaties m.b.t. auditieve stimuli.
- 26 De leerling communiceert de beleving van auditieve stimuli.

Visuele waarneming

- 27 De leerling staat open voor en reageert op visuele waarneming .
- 28 De leerling exploreert, herkent, vergelijkt en legt relaties m.b.t. visuele stimuli.
- 29 De leerling communiceert de beleving van visuele stimuli.

1.3 Milieu-educatie

- 30 De leerling is ontvankelijk voor milieubewust gedrag.
- 31 De leerling begrijpt milieubewust gedrag van anderen.
- 32 De leerling gedraagt zich milieubewust.

2 Domein tijd

Tijdsbewustzijn

- 33 De leerling ervaart en reageert op tempo en ritme.
- 34 De leerling stemt zijn beweging af op een bepaald tempo en ritme

Functionele tijdsituaties

- 35 De leerling identificeert en benoemt de specifieke momenten van de dag (morgen, namiddag, nacht) en koppelt het tijdstip (delen van de dag) aan gepaste activiteiten.
- 36 De leerling identificeert en benoemt de dagen van de week, de maanden van het jaar, de seizoenen en de persoonlijke tijdsituaties.
- 37 De leerling gebruikt een kalender.
- 38 De leerling heeft kennis en begrip van de noties "bijna" en "juist voorbij" in verband met tijd en kan deze noties hanteren in functionele situaties.
- 39 De leerling identificeert en benoemt de objectieve tijd.
- 40 De leerling onderscheidt gebeurtenissen die in het heden, verleden en de toekomst plaatsvinden en heeft besef van heden, verleden en toekomst.

Tijdsduur

- 41 De leerling ervaart, begrijpt de verschillende aspecten van tijdsduur en gebruikt de begrippen in verband met tijdsduur
- 42 De leerling gaat bewust om met de beschikbare tijd.

3 Domein ruimte

Ruimtebeleving

- 43 De leerling ervaart de ruimte waarin hij zich bevindt.
- 44 De leerling koppelt activiteiten en gebeurtenissen aan ruimten.

Ruimte ordenen

- 45 De leerling ordent gekende en minder gekende ruimtes
- 46 De leerling kent en gebruikt de belangrijkste begrippen in verband met de ruimte

Ruimte voorstellen

- 47 De leerling stelt de ruimte voor in drie dimensies.
- 48 De leerling stelt de ruimte voor in twee dimensies.

Functioneel verplaatsen in de ruimte

- 49 De leerling verplaatst zich en/of een voorwerp op een adequate wijze in een kleine of grote ruimte.

Lokaliseren in de ruimte

- 50 De leerling lokaliseert zichzelf, objecten en personen in de ruimte.

4 Domein Maatschappij

Openheid voor de omringende wereld

- 51 De leerling bemerkt en reageert op de aanwezigheid van voorwerpen, dieren of personen.
- 52 De leerling gewent aan de aanwezigheid van voorwerpen, dieren of personen.
- 53 De leerling wordt aangesproken door de aanwezigheid van voorwerpen, dieren of personen.

Leefregels

- 54 De leerling is zich bewust van zichzelf en begrijpt zijn eigen plaats binnen de groep, gezin, leefgemeenschap of buurt.
- 55 De leerling gedraagt zich op een aanvaardbare wijze zowel in openbare als in privé situaties.
- 56 De leerling draagt zorg voor zijn persoonlijke bezittingen
- 57 De leerling draagt zorg voor de bezittingen van anderen.

5 Domein verkeer en mobiliteit

Functioneel onafhankelijk in het verkeer

- 58 De leerling weet waar hij thuishoort in het verkeer.
- 59 De leerling identificeert verkeerstekens en leeft ze na.
- 60 De leerling begeeft zich zelfstandig naar voor hem vertrouwde plaatsen.

Gebruik van hulpmiddelen in het verkeer

- 61 De leerling gaat of verplaatst zich adequaat met hulpmiddelen.

Leergebied 'wiskunde: functioneel rekenen'

Rekentaalbegrippen in functionele situaties

- 1 De leerling kent en begrijpt ruimtelijke relatiebegrippen
- 2 De leerling kent en begrijpt kwalitatieve relatiebegrippen
- 3 De leerling kent en begrijpt kwantitatieve relatiebegrippen

Tellen in functionele situaties

- 4 De leerling telt (getekende) voorwerpen al dan niet in een rij met /zonder manipulatie, met/zonder aanwijzen
- 5 De leerling legt of tekent een opgegeven aantal voorwerpen.
- 6 De leerling drukt het resultaat van zijn tellen uit in een getal dat de hoeveelheid weergeeft.

Hoeveelheden in functionele situaties

- 7 De leerling ervaart, vergelijkt en verwerft inzicht in verschillende hoeveelheden.

Inzicht in getallen en symbolen in functionele situaties

- 8 De leerling verwerft getalbeelden.
- 9 De leerling leest en schrijft getallen.
- 10 De leerling identificeert en reproduceert cijfers die voor hem persoonlijk van belang zijn.
- 11 De leerling groepeerd volgens een opgegeven aantal.
- 12 De leerling automatiseert de getallenrij.
- 13 De leerling leest grotere getallen in functionele situaties.
- 14 De leerling identificeert de telwoorden van eenvoudige getallen.
- 15 De leerling identificeert rangtelwoorden van eenvoudige getallen.
- 16 De leerling kent en begrijpt de termen die bij het optellen gebruikt worden: "plus", "meer", "toevoegen", "bijdoen", "som" en 'erbij'.
- 17 De leerling kent en begrijpt op de termen die gebruikt worden bij het aftrekken: "wegnemen", "wegdoen", "aftrekken", "min" , "minder" en "eraf".
- 18 De leerling heeft inzicht in de bewerkingssymbolen: "+", "-" en het relatiesymbool "=".
- 19 De leerling splitst getallen tot 5, 10, 20 ...

Rekenkundige bewerkingen in functionele situaties

- 20 De leerling voert eenvoudige optellingen uit bij vraagstukjes uit het dagelijks leven tot 10, 20, 100, ...
- 21 De leerling voert eenvoudige aftrekkingen uit bij vraagstukjes uit het dagelijks leven tot 10, 20, 100, ...
- 22 De leerling heeft kennis en begrip van de noties: "dubbel", "enkel", "paar", "half", "helft", "verdelen" en kan deze begrippen toepassen in functionele situaties
- 23 De leerling gebruikt een rekenmachine in functionele situaties.
- 24 De leerling hanteert numerieke informatie uit zijn omgeving.

Functioneel gebruik van geld

- 25 De leerling identificeert en benoemt munten en briefjes.
- 26 De leerling ordent munten en briefjes volgens waarde.
- 27 De leerling telt kleingeld dat samengesteld is uit verschillende muntstukken.

- 28 De leerling selecteert gepaste muntstukken en briefjes voor telefooncellen en verkoopautomaten.
- 29 De leerling voert eenvoudige berekeningen uit met munten en briefjes in concrete situaties.
- 30 De leerling begrijpt de zin van het wisselen van geld
- 31 De leerling betaalt benaderend en weet dat er nog wisselgeld moet volgen.
- 32 De leerling stelt de prijs van artikelen vast aan de hand van prijskaartjes en prijsaanduidingen.
- 33 De leerling frankeert brieven en postkaarten.

Meetvaardigheden

- 34 De leerling ervaart en hanteert het begrip 'maat' in relatie met de lengte en de afstand
- 35 De leerling past een geschikte lengtemaat toe.
- 36 De leerling ervaart en hanteert het begrip 'maat' in relatie met het gewicht
- 37 De leerling past een geschikte gewichtsmaat toe.
- 38 De leerling ervaart en hanteert het begrip 'maat' van de inhoud.
- 39 De leerling past een geschikte inhoudsmaat toe.

voorzitter : G. Dens
secretaris : B. Sagaert